

Ante Vukasović

Zagreb

UDK 37(497.5)(091)

378(497.5)(091)

Primljeno: 2004. godine

Izlaganje sa znanstvenog skupa

RAZVITAK PEDAGOGIJE KAO NASTAVNE I ZNANSTVENE DISCIPLINE U HRVATSKOJ¹

U ovoj povijesnoj raspravi dan je pregled pedagoške izobrazbe, studija i razvitka pedagogije kao znanosti na Sveučilištu u Zagrebu i u Hrvatskoj. Obuhvaća početke predavanja pedagogije u sastavu studija filozofije, sustavno pedagoško osposobljavanje srednjoškolskih profesora u Pedagogijskom seminaru Filozofskog fakulteta (1896.-1928.), studij pedagogije i pedagošku izobrazbu studenata u XXX. studijskoj grupi Filozofskog fakulteta (1928.-1946.), nastavnu i znanstvenu pedagošku djelatnost u Pedagoškom institutu (1946.-196.), Odsjeku i Odjelu za pedagogiju Filozofskog fakulteta (1960.-1991.). Usporedo se prati pojava i djelovanje sveučilišnog centra za pedagošku izobrazbu i istraživanje (1971.-1981.). Na kraju je osvrt na današnje stanje pedagoške izobrazbe, pedagoških studija i znanstvene djelatnosti na pet hrvatskih sveučilišta.

Ključne riječi: povijest pedagogije, studij pedagogije, Hrvatska

I. Počeci pedagoškog osposobljavanja

Kao “Academia nova Zagrabiensis”, sa svim pravima i povlasticama univerziteta, Sveučilište u Zagrebu datira od 1669. godine.²

Novovjeko, moderno sveučilište otvoreno je 19. listopada 1874. Tom svečanom činu nazočna je bila i delegacija Matice Slovačke. Tada je, u pozdravnom slovu, Martin Čulen kazao: “Sveučilište vaše neće biti samo za vas, nego i za nas”. Ono je u početku imalo samo tri fakulteta: Bogoslovni, Mudroslovni (Filozofski) i Pravni.

¹ Referat održan na međunarodnom znanstvenom skupu: *Razvitak pedagogije kao nastavne i znanstvene discipline u Slovačkoj* koji je, u povodu 80. obljetnice osnivanja Pedagoškog seminara, održan u Bratislavi 22. i 23. rujna 2003. godine.

² J. Šidak (ur.): *Spomenica u povodu 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, sv. I*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1969., str. 17.

Prva predavanja iz pedagogije i praktične vježbe iz didaktike za studente Filozofskog fakulteta održavani su od njegova osnivanja 1874. Povremeno ih je održavao prvi profesor Filozofskog fakulteta Franjo Marković,³ a ispiti za osposobljavanje srednjoškolskih profesora obavljali su se od 1878. Godine 1893. na Filozofskom fakultetu je osnovana druga Katedra za teorijsku i praktičku filozofiju u koju je oficijelno uključena i pedagogija. Na tu Katedru je 1894. postavljen prof. Đuro Arnold, a on je uveo redovitu nastavu pedagogije.⁴

Godine 1896. na Filozofskom fakultetu je osnovan Pedagogijski seminar. Svrha je bila da na temeljima znanstvene pedagogije i didaktike uvodi studente u praktičan rad na srednjim školama. Obvezan je bio za sve studente, buduće srednjoškolske nastavnike. Prvi predstojnik Pedagogijskog seminara bio je prof. Đ. Arnold.⁵ On je redovno, gotovo tri desetljeća, predavao pedagogiju i vodio pedagoško-didaktičke vježbe za sve studente Filozofskog fakulteta.

II. Osnivanje studija pedagogije

Prof. Đ. Arnolda naslijedio je 1924. prof. Stjepan Matičević. U njegovo vrijeme pedagogija će se odvojiti od filozofije. Novom Uredbom o Filozofskom fakultetu 1928. unijete su velike promjene u sustav studija. Na Filozofskom fakultetu je formirano 30 studijskih grupa, a svaka je imala po tri predmeta: A, B i C predmet. Trideseta studijska grupa bila je pedagoška. Njezin A - predmet imao je pedagoške discipline: sistematsku pedagogiju, povijest pedagogije, didaktiku, metodiku, metodiku i opću psihologiju. B - predmet je sadržavao povijest filozofije, logiku i estetiku, a C - predmet neki od pomoćnih predmeta, npr. strani jezik ili opću i nacionalnu povijest i sl. Bitno je da je XXX. pedagoška grupa osposobljavala poseban profil – diplomirane pedagoge.

Pedagogija je time dobila sveučilišnu samostalnost. Od općeg predmeta pedagoške izobrazbe dignuta je na razinu studijske grupe. Može se samostalno studirati kao znanost i iz nje se mogu stjecati doktorati znanosti. To je početak samostalnog studija pedagogije na Zagrebačkom sveučilištu.

Usporedo s tim studijem u Pedagogijskom seminaru zadržana je teorijska i praktična nastava pedagogije za sve studente koji se pripremaju za profesore srednjih škola. I jednu i drugu nastavu izvodili su profesori XXX. pedagoške studijske grupe. Takvo stanje je bilo sve do Drugog svjetskog rata i za vrijeme rata. Uz prof. S. Matičevića nastavu su izvodili dr. Pavao Vuk-Pavlović i dr. Stjepan Pataki, a nakon smrti S. Matičevića 1940. i prof. Vlado Petz.

³ J. Adamček: Filozofski fakultet u Zagrebu, u: *Spomenica u povodu 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, sv. II, ur. J. Šidak, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1969., str. 70.

⁴ Isto, str. 68.

⁵ D. Franković (ur.): *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1958., str. 196.

III. Pedagoški institut Filozofskog fakulteta

Na temelju zaključaka Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Odluke ministra prosvjete ondašnje Republike Hrvatske Pedagoški seminar je 1946. prerastao u Pedagoški institut Filozofskog fakulteta. Za predstojnika je imenovan prof. dr. Stjepan Pataki. Odlukom o osnivanju Institut je dobio pet glavnih zadaća:

1. organizaciju studija pedagogije za osposobljavanje pedagoga;
2. pedagošku izobrazbu studenata nastavničkih fakulteta za uspješno obavljanje nastavničkog poziva;
3. daljnje pedagoško-metodičko usavršavanje nastavnika;
4. znanstveno proučavanje pedagogije i njezinih pomoćnih znanosti;
5. objavljivanje rezultata znanstvenih proučavanja i istraživanja.⁶

Prema naznačenim zadaćama Pedagoški institut je bio nastavna i znanstvena ustanova. U njemu su, uz predstojnika S. Patakiju, radili prof. dr. Zlatko Pregrad, prof. dr. Pero Šimleša, prof. dr. Dragutin Franković, doc. dr. Mihajlo Ogrizović, doc. dr. Vladimir Poljak, asistent dr. Vladimir Mužić, Klonimir Škalko i vanjski suradnici.

1. Osposobljavanje diplomiranih pedagoga

Osnivanjem Pedagoškog instituta pedagoška djelatnost se znatno proširila, ali studij pedagogije i osposobljavanje diplomiranih pedagoga glavno je područje nastavne angažiranosti njegovih djelatnika. U to vrijeme to je druga studijska grupa na Filozofskom fakultetu. Studij je organiziran jednopredmetno. Obilježavaju ga temeljne pedagoške discipline: opća pedagogija, povijest pedagogije, didaktika i brojne metodike. Uz njih su kraći kolegiji iz estetskog odgoja, predškolskog odgoja, poglavlja iz andragogije. Uz te pedagoške predmete važno mjesto imali su psihologija, povijest filozofije, logika, osnove društvenih znanosti, školska higijena i strani jezik.

Od škol. god. 1952./53. uveden je i dvopredmetni studij pedagogije, a od škol. god. 1954./55. pedagogija se mogla studirati prema tri nastavna plana: kao jednopredmetni studij, kao prvi glavni predmet u dvopredmetnoj kombinaciji i kao drugi predmet u dvopredmetnoj kombinaciji. Prvi predmet se studirao osam, a drugi šest semestara.

2. Pedagoška izobrazba studenata

Jedna od važnih zadaća Pedagoškog instituta bila je pedagoško-metodička izobrazba studenata nastavničkih fakulteta za uspješno obavljanje nastavničke djelatnosti. Sastojala se iz teorijskoga i praktičnog dijela, pa su organizirana dva odjela: Odjel za opću pedagogiju s didaktikom i poviješću pedagogije i Odjel za praktičnu pedagogiju – primijenjena didaktika, metodike i praktičan školski rad. Teorijska pedagoška izobrazba prethodila je praktičnoj. Tijekom I. ili II. godine studenti su obvezatno slušali predavanja iz opće pedagogije s didaktikom i poviješću pedagogije – dva semestra po 2 sata tjedno. Praktična pedagoška izobrazba izvodila se na III. i IV. godini studija.

⁶ Odluka o osnivanju Pedagoškog instituta na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, *Narodne novine*, Zagreb, 1946., br. 1, str. 1.

Obavljana je u pedagoško-metodičkim seminarima i školama-vježbaonicama. Obuhvaćala je upoznavanje metodike odgovarajućeg nastavnog predmeta, upoznavanje života i rada škola i održavanje praktičnih predavanja za učenike.

Početkom pedesetih godina učinjen je i prvi pokušaj pedagoške izobrazbe sveučilišnih nastavnika. Pedagoški institut je organizirao jednogodišnji ciklus predavanja iz područja visokoškolske pedagogije i didaktike za potrebe pedagoškog osposobljavanja sveučilišnih asistenata i mlađih nastavnika.

3. Znanstvena djelatnost

Kao nastavna i znanstvena ustanova Pedagoški institut se bavio i znanstveno-pedagoškim proučavanjem. Neki suradnici nisu sudjelovali u nastavi, nego su se isključivo bavili znanstvenom djelatnošću. Rezultati znanstvenih pručavanja objavljivani su u ediciji: *Radovi Pedagoškog instituta Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Do prestanka rada Instituta, podkraj pedesetih godina XX. stoljeća publicirano je šest svezaka *Radova*. Uz njih su profesori i suradnici tiskali svoje znanstvene radove i pedagoške udžbenike u pedagoškom društvu Pedagoško-književnom zboru i drugdje.⁷

IV. Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta

Reformom Filozofskog fakulteta i primjenom Zakona o organizaciji znanstvenoga rada iz 1957. rasformiran je Pedagoški institut, a njegovu djelatnost od 1960. preuzimaju novoosnovane ustanove Filozofskoga fakulteta: Odsjek za pedagogiju kao nastavna i Zavod za pedagogiju kao znanstvena jedinica. U odsjeku za pedagogiju je studij pedagogije i pedagoška izobrazba studenata nastavnčkih fakulteta.

1. Studij pedagogije

Pedagogija se mogla studirati kao jednopredmetni i dvopredmetni studij, a u dvopredmetnom studiju kao prvi “A” ili drugi “B” predmet. Dvopredmetni studij mogao se povezivati s ostalim studijskim grupama Filozofskog fakulteta. Jednopredmetni je bio usmjeren prema znanstveno-istraživačkoj, a dvopredmetni prema nastavnoj i široj praktično-odgojnoj djelatnosti. Prikladan je bio i za osposobljavanje metodičara.

Do kraja XX. st. nekoliko se puta mijenjala organizacija studija, ponekad u korist jednopredmetnog, a nekada u prilog dvopredmetnog studija pedagogije.

Od škol. god. 1967./68. izvodi se u Odsjeku za pedagogiju i poslijediplomski studij pedagogije za znanstveno usavršavanje. Nastava traje dvije godine, četiri semestra. Poslijediplomanti studiraju uz rad. Za njih se organizira nastava po jedan tjedan svakog mjeseca. Kolegiji su iz temeljnih pedagoških disciplina i metodologije pedagoškoga istraživanja. Uz studije općeg pedagoškog usmjerenja organizirani su i poslijediplomski studiji pedagogije predškolskog, školskog i andragoškog usmjerenja. Nakon apsol-

⁷ O pedagoškom institutu opširnije u knjizi: V. Mužić, V. Previšić, A. Vukasović: Pedagoški institut Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1946–1986), *Radovi Instituta za pedagozijska istraživanja*, sv. 37, Zagreb, 1989.

viranja nastave, položenih ispita i uspješno obranjene magistarske radnje poslijediplomanti stječu znanstveni stupanj magistra pedagoške znanosti.

Masovnijim uvođenjem zvanja školskoga pedagoga u osnovne i srednje škole, višestruko je uvećana potreba za diplomiranim pedagozima. Stoga je od škol. god. 1973./74. uveden i poseban oblik dvogodišnjeg studija za školske pedagoge. Mogli su ga upisati samo nastavnici ili srednjoškolski profesori s višegodišnjim iskustvom uspješnog nastavnog rada i koji su prethodno odličnim ili vrlo dobrim uspjehom završili dvogodišnji, trogodišnji ili četverogodišnji nastavnički studij. Studij je organiziran uz rad u školama. Nastavni plan je sadržao glavna pedagoška područja. Važno mjesto imao je posve novi predmet: Metodika rada školskoga pedagoga. Taj studij je završilo desetak generacija školskih pedagoga i jedna grupa za domske pedagoge. Studij je prestat s radom početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća.

2. Pedagoška izobrazba studenata

Pedagoška priprema studenata nastavničkih fakulteta nije se bitno mijenjala. Neke promjene su ipak učinjene. Teorijski dio obogaćen je nastavom psihologije. Uz pojedine studijske grupe birani su metodičari i oni su preuzeli teorijsku i praktičnu nastavu metodike. Potrebe za pedagoškom izobrazbom postajale su sve veće. Uvećavao se broj visokoškolskih ustanova koje su se orijentirale na nastavnička zvanja. Broj studenata je rastao, a nije bilo posebnih nastavnika za izvođenje te nastave, nego su je realizirali profesori Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za psihologiju, uz ostale svoje dužnosti i obveze. Pokazalo se da pedagoška izobrazba nije u skladu s potrebama u školstvu i koncepcijom modernoga sveučilišta. Tražila su se bolja rješenja.

3. Znanstvena djelatnost

Zavod za pedagogiju, kao znanstvena jedinica vezana uz Odsjek za pedagogiju, imao je za svrhu organizaciju znanstvenih istraživanja, publiciranje rezultata tih istraživanja i organiziranje znanstvenih skupova. Nije imao posebne djelatnike za znanstvene zadaće, nego su svi profesori i suradnici Odsjeka istodobno i djelatnici Zavoda za pedagogiju. Preko Zavoda su se financirali znanstveno-istraživački projekti, a završna izvješća o tim istraživanjima i drugi znanstveno relevantni radovi objavljivani su u *Radovima Zavoda za pedagogiju*. U razdoblju djelovanja Zavoda (1960.-1983.) u njemu je realizirano nekoliko desetaka istraživačkih projekata (neki su imali međunarodno značenje), održano je desetak znanstvenih skupova, objavljena su 22 sveska *Radova zavoda*, više desetaka knjiga i brojni članci i rasprave u časopisima i zbornicima.

Šesdesetih i sedamdesetih godina XX. st. u Odsjeku i Zavodu za pedagogiju, uz već spomenute Z. Pregrada, P. Šimlešu, D. Frankovića, M. Ogrizovića, V. Poljaka, V. Mužića, djeluju i novi profesori: Ante Vukasović, Milivoj Gabelica, Vladimir Jurić, Ranka Peašinović, Josip Pivac i asistenti: Ivan Klarić, Arijana Miljak, Nikola Šoljan, Vlatko Previšić, Ivan Dumbović, Dubravka Richter (Maleš), Ana Sekulić-Majurec, Milan Silov, Stjepan Rodek, Maja Špan, Milan Matijević, Vedrana Spajić i Edita Šooš.⁸

⁸ Cjelovitije o Odsjeku za pedagogiju, V. Previšić: Odsjek za pedagogiju, u monografiji: *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, izdanje Filozofskog fakulteta, Zagreb, 1998., str. 163-173.

V. Sveučilišni centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje

Sveučilište u Zagrebu je 29. travnja 1971. donijelo Odluku o osnivanju Sveučilišnog centra za pedagošku izobrazbu i istraživanje, a uskoro i imenovalo doc. Antu Vukasovića direktorom centra. Zbog političkog gušenja Hrvatskog proljeća započeo je radom škol. god. 1973./74., a isti ga je direktor vodio do kraja 1979. godine. Nova ustanova preuzela je pedagoško osposobljavanje studenata i nastavnika, a studij pedagogije, poslijediplomski studij i stjecanje doktorata iz pedagogije ostali su u nadležnosti Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta. Prema Odluci o osnivanju temeljne zadaće Centra bile su:

1. organizacija pedagoške izobrazbe studenata nastavnčkih fakulteta i diplomanata koji stupaju u nastavničku službu, a tijekom studija nisu stekli takvu izobrazbu;
2. pružanje pedagoške izobrazbe sveučilišnim asistentima;
3. proučavanje visokoškolske nastave i predlaganje mjera za njezino unaprjeđivanje.⁹

1. Pedagoška izobrazba studenata

Centar je na samom početku svoje djelatnosti izradio novi nastavni plan i program pedagoške izobrazbe za studente sedam fakulteta i umjetničkih akademija u Zagrebu, na kojima se pripremaju srednjoškolski profesori. Plan je sadržavao četiri kolegija: sistematsku pedagogiju, didaktiku, sistematsku i pedagošku psihologiju. Svaki se ostvarivao po 2 sata tjedno, tijekom dva semestra u završnim godinama studija, ukupno po 60 sati, odnosno sveukupno 240 sati teorijske nastave pedagoške izobrazbe. Nastava metodike i praktičan rad u školama ostvarivali su se također u završnim godinama, ali na matičnim fakultetima.¹⁰

Centar je svojom djelatnošću potaknuo izradu nove koncepcije pedagoškog osposobljavanja i usavršavanja nastavnika, koja je 1976. prihvaćena u cijeloj Hrvatskoj. Obligatni kolegiji za sve studente nastavnčkih fakulteta bili su: opća pedagogija – 120 sati, psihologija odgoja i obrazovanja – 120, didaktika – 90, sociologija odgoja i obrazovanja – 45 i kultura govora i pisanja – 45 sati. Ukupno 420 sati teorijskih osnova i još oko 300 sati metodike i pedagoške prakse u školama.

2. Pedagoška dokvalifikacija srednjoškolskih profesora

Odlukom o osnivanju Centru je u nadležnost stavljena i naknadna pedagoška izobrazba visokoobrazovanih stručnjaka, koji već rade ili namjeravaju raditi u školama, a tijekom studija nisu stekli takvu izobrazbu. Ponajprije, riječ je o profesorima srednjih stručnih škola kojima nedostaje pedagoška izobrazba. Centar je organizirao dopunsko pedagoško dokvalificiranje za te profesore. U dogovoru s pojedinim fakultetima organizirao je pedagošku izobrazbu i za studente nenastavnčkih fakulteta, ako su pokazali zanimanje za nastavnički poziv i takvu izobrazbu.

⁹ A. Vukasović (ur): *Novi model – područja i programi pedagoške izobrazbe*, Centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1975., str. 9.

¹⁰ Isto, str. 24.

3. Pedagoška izobrazba sveučilišnih nastavnika

Sustavan i organiziran rad u funkciji pedagoške izobrazbe sveučilišnih nastavnika počeo je Centar škol. god. 1975./76. organizacijom tečajeva za asistente i mlađe nastavnike. Nastava se održavala po 2 sata tjedno i trajala je dva semestra. Obrađivane su teme iz pedagogije, psihologije i didaktike. Ukupno se u jednom tečaju realiziralo oko 50 sati nastave. Održano je desetak takvih tečajeva. Zbog nedostatka literature iz područja visokoškolske pedagogije Centar je pokrenuo knjižicu: “Prinosi unapređivanju visokoškolske nastave”. Objavljeni radovi namijenjeni su bili, ponajprije, polaznicima tečajeva.¹¹

VI. Odjel pedagogijske znanosti Filozofskog fakulteta

Politika tzv. samoupravnog socijalizma nametnula je 1981. podjelu Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u dvije samostalne “samoupravne” jedinice: Odjel humanističkih i društvenih znanosti, u kojemu su bili svi studijski odsjeci Filozofskoga fakulteta i Odjel pedagogijske znanosti u koji su, pod pritiskom, integrirani Odsjek za pedagogiju, Sveučilišni centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje te pedagoške akademije u Zagrebu, Čakovcu i Petrinji – kao dvogodišnje više učiteljske škole. Time je Odsjek za pedagogiju organizacijski odvojen od ostalih studijskih grupa Filozofskoga fakulteta i povezan s dvogodišnjim učiteljskim studijima niže razine. To je uvjetovalo brojne teškoće i stagniranje.

1. Studij pedagogije

Pedagogija se studirala prema ranije izrađenim nastavnim planovima i programima, ali je studij trpio pritiske, nametanja, majorizacije. Tijekom 10 godina umirovljeno je devet uglednih i najiskusnijih profesora. Nova radna mjesta mukotrpno su se otvarala. Asistenti iz ranijeg razdoblja postali su docenti i profesori i na njima je bio sav teret studija i znanstvenog rada. Broj studenata se smanjivao. Ukinut je poseban oblik studija za školske pedagoge, stagnirao je poslijediplomski studij, a pokušalo se ukinuti i redovni.

2. Pedagoška izobrazba

Pedagoško osposobljavanje studenata koji se pripremaju za nastavnički poziv naslijedilo je postignuća Sveučilišnog centra za pedagošku izobrazbu i istraživanje i koncepciju prihvaćenu potkraj sedamdesetih godina. Bila je to dobra osnova za njihovo pedagoško osposobljavanje za nastavno-odgojni rad u školama, ali su se ubrzo pojavile teškoće i stagniranje. U ime svojih samoupravnih prava pojedini fakulteti su smanjivali satnicu pedagoških i psiholoških kolegija u korist uže struke. Nastale su velike razlike među fakultetima, a rat je pojačao nepovoljne trendove. U takvim okolnostima nestao

¹¹ A. Vukasović: Deset godina pedagoške izobrazbe asistenata Zagrebačkog sveučilišta, *Sveučilišni vjesnik*, Zagreb, 1985., Vol. XXXI, str. 177-178.

je i Sveučilišni centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje i osmišljena koncepcija pedagoške izobrazbe studenata i asistenata Sveučilišta u Zagrebu.

3. Znanstvena djelatnost

Godine 1983. Zavod za pedagogiju preimenovan je u Institut za pedagogijska istraživanja. Djelovao je u sastavu Odjela pedagogijske znanosti, pretežno vezan uz rad Odsjeka za pedagogiju. Nije imao plaćene istraživače, nego su se preko njega financirali istraživački projekti profesora i suradnika Odjela. Izdavao je *Radove Instituta za pedagogijska istraživanja*, organizirao znanstvene skupove, a jedno vrijeme izdavao i svoj časopis *Odgoj i samoupravljanje* (1981.-1987.), a potom *Istraživanja odgoja i obrazovanja* (1987.-1992.)¹²

VII. Pedagogija na hrvatskim sveučilištima

Danas u Republici Hrvatskoj postoji pet sveučilišta, u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Osijeku i Zadru. Sveučilišta izvan Zagreba počela su se osnivati nakon sloma Hrvatskog proljeća, početkom sedamdesetih godina XX. st., kao protuteža jedinstvenom Hrvatskom sveučilištu. Tada su nastala sveučilišta u Rijeci, Splitu i Osijeku. Najnovije, u Zadru, tek je osnovano.

Na sveučilištima u Zagrebu, Rijeci i Zadru postoje filozofski fakulteti i na njima odsjeci za pedagogiju. Na njima se studira pedagogija kao znanost i osposobljavaju diplomirani pedagozi. Studiji pedagogije su dvopredmetni s mogućnošću kombiniranja s drugim studijskim grupama. Sveučilište u Osijeku obavlja pripreme za osnivanje takvog dvopredmetnog studija na Pedagoškom fakultetu. Odsjeci u Zagrebu i Rijeci imaju i poslijediplomske znanstvene studije pedagogije za stjecanje akademskog stupnja magistra znanosti. Imaju pravo i na organizaciju znanstvenog studija za stjecanje akademskog stupnja doktora znanosti, ali takve studije ne izvode. Stjecanje doktora znanosti iz pedagogije provodi se na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i Rijeci, ali bez prethodno organiziranih doktorskih studija.

Svi odsjeci za pedagogiju, u Zagrebu, Rijeci i Zadru, izvode i nastavu pedagoške izobrazbe za studente ostalih studijskih grupa na svojim fakultetima. Na Sveučilištu u Osijeku takvu nastavu organizira Pedagoški fakultet, a na Sveučilištu u Splitu Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja i Studiji humanističkih znanosti. Od škol. god. 1992./93. i studij za učitelje osnovnih škola traje četiri godine. Oni se školuju u visokim učiteljskim školama, u kojima je pedagoška izobrazba sastavni dio njihova osposobljavanja za učiteljski poziv.

Znanstvena pedagoška djelatnost, organizacija znanstvenih istraživanja i publiciranje znanstveno relevantnih radova vezano je uz odsjeke za pedagogiju, ali postoji i na nastavničkim fakultetima u Splitu i Osijeku kao i u visokim učiteljskim školama. Uz

¹² V. Previšić, V. Rosić, I. Radeka: *Pedagogija na filozofskim fakultetima u Hrvatskoj*, Grafrade, Rijeka, 2002., str. 25-26.

odsjek za pedagogiju u Zagrebu opet je Zavod za pedagogiju, koji od 1997. ponovno izdaje godišnjak *Radovi Zavoda za pedagogiju*.

Kadrovska struktura Odsjeka za pedagogiju u Zagrebu je: 14 djelatnika: sedam redovnih profesora, tri izvanredna profesora, jedan docent i tri asistenta. Na Odsjeku za pedagogiju u Rijeci je 9 djelatnika: pet redovnih profesora, dva izvanredna profesora i dva znanstvena novaka (pripravnika), a na Odsjeku za pedagogiju u Zadru 12 djelatnika: jedan redovni profesor, dva izvanredna, jedan docent, šest asistenata i dva znanstvena novaka.¹³

LITERATURA

1. Dumbović, I.: Pedagogija na Zagrebačkom sveučilištu, *Napredak*, Zagreb, 1995., br. 2
2. *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, monografija, ur. S. Domjanović, Filozofski fakultet, Zagreb, 1998.
3. Franković, D.: *O potrebi i nekim putovima podizanja "pedagoške kulture" nastavnika*, *Pedagoški rad*, Zagreb, 1954., br. 2
4. Mužić, V., Previšić, V., Vukasović, A.: Pedagoški institut Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1946-1986), *Radovi Instituta za pedagojska istraživanja*, sv. 37, Zagreb, 1989.
5. *Novi model – područja i programi pedagoške izobrazbe*, ur. A. Vukasović, Centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje, Zagreb, 1975.
6. Pedagoško obrazovanje nastavnika općeobrazovnih predmeta u školama drugoga stupnja, *Izješće o istraživanju*, Zavod za pedagogiju filozofskog fakulteta, Zagreb, 1966.
7. *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, ur. D. Franković, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1958.
8. Pregrad, Z.: Organizacija i rad pedagoških katedra u vezi s pedagoškim obrazovanjem nastavnika, *Pedagoški rad*, Zagreb, 1955., br. 3
9. Previšić, V., Rosić, V., Radeka, I.: *Pedagogija na filozofskim fakultetima u Hrvatskoj*, Grafrade, Rijeka, 2002.
10. *Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, tom I. i II.*, ur. J. Šidak, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1969.
11. Šimleša, P.: Prijedlog za reformu pedagoškog obrazovanja srednjoškolskih nastavnika, simpozij: *Društveni i ekonomski aspekti obrazovanja*, sv. I., Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 1970.
12. Vukasović, A.: Nový systém a program přípravy učitelů pro výchovnou práci, *Pedagogika*, Praha, 1983., br. 1
13. Vukasović, A.: Deset godina pedagoške izobrazbe asistenata Zagrebačkog sveučilišta, *Sveučilišni vjesnik*, Zagreb, 1985., Vol. XXXI
14. Vukasović, A.: *Osposobljavanje nastavnika za odgojni rad*, *Izješće o istraživanju*, Institut za pedagojska istraživanja, Zagreb, 1991.
15. Vukasović, A.: Stotinu godina pedagoške izobrazbe studenata i nastavnika Sveučilišta u Zagrebu, *Encyclopaedia moderna*, Zagreb, 1993., br. 4
16. Vukasović, A.: Pedagoška izobrazba na Sveučilištu u Zagrebu (1893-1998), *Napredak*, Zagreb, 1998., br. 3

¹³ Isto, str. 26, 41, i 60.

Ante Vukasović, Zagreb

(Summary)

THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AS THE SCIENTIFIC AND TEACHING DISCIPLINE IN CROATIA

This historical paper gives a review of pedagogical training, studies and the development of pedagogy as science at the University of Zagreb and in Croatia. It covers the beginnings of teachings in pedagogy within the philosophical studies, systematic pedagogical training of secondary school teachers at the Pedagogical Seminar at the Faculty of Philosophy (1896–1928); study of pedagogy and pedagogical training of students of the 30th study group at the Faculty of Philosophy (1928–1946); teaching and scientific pedagogical activities at the Institute for Pedagogy (1946–1960), Department and Division for Pedagogy at the Faculty of Philosophy (1960–1991). On the parallel level the paper also highlights the establishment and activities of the University Center for Pedagogical Education and Research (1971–1981). At the end of the paper a review is given of the present state of pedagogical training, pedagogical studies and scientific activities at five Croatian universities.

Key words: history of pedagogy, study of pedagogy, Croatia